

Diyarbakır Müzesi'nden Bir Grup Yeni Assur Çanak Çömleği

Nilgün COŞKUN

Keywords: Middle Iron Age, Neo-Assyrian, Southeast Anatolia, Diyarbakır Museum, pottery

Anahtar Kelimeler: Orta Demir Çağı, Yeni Assur, Güneydoğu Anadolu, Diyarbakır Müzesi, Çanak Çömlek

Son yıllarda yürütülen kazı çalışmaları Assur kültürünün Yukarı Dicle Havzası'ndaki gelişimini daha ayrıntılı bir şekilde ortaya koymuştur. 1990lı yılların başında Üçtepe ve Girnevaz kazılarının sağladığı sınırlı bilgiler, özellikle Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP) kapsamında gerçekleştirilen yeni kurtarma projeleriyle artmıştır. Adıyaman yakınındaki Tille (French 1988: 337), Mardin Nusaybin'deki Girnevaz (Erkanal 1984: 133), Diyarbakır çevresindeki Üçtepe (Sevin 1994: 401; Köroğlu 1998: 33) ve Ziyarettepe'de (Matney *et al.* 2004: 391) anıtsal mimariyle birlikte saptananların yanında Kavuşan (Kozbe 2009: 203), Hakemi Use (Tekin 2009), Gre Dimse (Karg 2002: 705), Harabe Bezikan (Tekinalp-Alp 1999: 216), Salat Tepe (Ökse-Görmüş *Baskıda*), Aşağı Salat (Şenyurt 2006: 697) ve Hirbemerdon (Guarducci,–Laneri 2010: 29-31) gibi tarımsal yerleşme yerlerinde ele geçen Assur çanak çömlek malzemesi, kentsel ve köysel yansımalar konusunda da yararlı bilgiler sağlamış bulunmaktadır. Ortaya çıkan yeri durum: Orta Assur'dan Yeni Assur dönemine geçiş, Arami göçüyle beliren yeni etnik karmaşanın sosyo-kültürel yapı üzerinde yarattığı etkiler, Doğu Anadolu kökenli yatay yivli seramiğin ortaya çıkış süreci, süreklilik ya da kesinti gibi konuların enine boyuna tartışılmasına yol açacak boyutlara ulaşmıştır (Kozbe 2006, Matney 2011, Ökse-Görmüş *Baskıda*).

Ancak şimdiye kadar Tille (Blaylock 1999: 269 vdd.) ve kısmen Lidar (Müller 1999: 405 vdd.) hariç, yukarıda adı anılan merkezlerde bulunan Yeni Assur dönemi çanak çömlek malzemeleri, yıllık raporlar ve bazı makaleler dışında, tam olarak yayınlanmış değildir. Bununla birlikte çanak

çömlek kültürünün Güneydoğu Toros silsilelerinin güneyinden itibaren olan kuzey yayılımı aşağı yukarı ortaya konmuş bulunmaktadır. Bu sınırın batıda Fırat Nehri'nden doğuda Batman Suyu'nun batısına kadar genişlediği anlaşılmaktadır (Res. 1).

Kazılarda ele geçen Orta Demir Çağ çanak çömleği ile beraber Güneydoğu Anadolu yüzey araştırmalarında bulunmuş ve bölge müzelerine satın alma yoluyla kazandırılmış çok sayıda Yeni Assur çanak çömleği vardır. Bu yazıda Diyarbakır Müzesi koleksiyonuna satın alma yoluyla kazandırılmış bir grup Yeni Assur çanak çömleği¹, 1986-1992 yılları arasında Diyarbakır-Bismil'de Prof. Dr. Veli Sevin başkanlığında yapılan yüzey araştırmasında tespit edilen höyüklerde bulunan çanak çömlek buluntularla beraber incelenmiştir. Müzelere satın alma yolu ile kazandırılmış eserler stratigrafik açıdan bir değer taşımamakla birlikte mal ve teknik özellikler ile form çeşitliliğini göstermesi açısından belli bir öneme sahiptirler. Yüzey araştırmasında bulunan parçalar da özellikle mal ve teknik özelliklerin yanında, bir kültürün varlığına işaret etmeleri ve yerleşim dokusu hakkında sağladıkları ön verilerle dikkat çekicidirler. Diyarbakır-Bismil'de yapılan yüzey araştırmasında Dicle'nin güneyinde; Aralıktepe, Topyolu, Tepe-Ziyarettepe, Şükürlü, Kazıktepe, Murattaşı, Kazancı, Sıhratepe, Balçılar, Aktepe, İncirtepe, Usotepesi, nehrin kuzeyinde ise Sivritepe, Tepeköy, Yukarı Bağpınar, Hanpazarı, Tilalo ve Beşiktepe höyüklerinde Orta Demir Çağ-Yeni Assur varlığı tespit edilmiştir (Sevin 1994: Res. 17; Köroğlu 1998: 8, 57-61, 63; Köroğlu 2002: 457; Coşkun Köse 2005: 15, 16, 18-20, 22; Gökçe 2005: 13-15, 18) (Res. 1).

Diyarbakır-Bismil yüzey araştırmasında bulunan çanak çömlekler kremden devetüyüne ve açık kahveye değin değişen hamur rengine sahiptirler, hamurlarının renginde astarlı örnekler kum ve çoğu zaman yoğun bitki katkıdırlar. Orta veya iyi derecede pişirilmiş örneklerin tamamı çarkta biçimlendirilmiştir. Bir kısmı açkılı iken bazılarının yüzeyleri yalın bırakılmıştır (Res. 2: 3, 6-8). İçlerinde dışa doğru kalınlaştırılmış ağız kenarlı yuvarlak gövdeli (Res. 2: 1-11, 3; Res. 6-7), keskin omuzlu (Res. 3: 1-5, 8-11)

1 Bu yazıda ele aldığımız Diyarbakır Müzesi çanak çömlek grubu Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Bilim Dalı'nda Prof. Dr. Aynur Özfirat'ın danışmanlığında tamamlanmış olduğumuz "Güneydoğu Anadolu Bölgesi Orta Demir Çağ Çanak Çömlek Kültür Bölgeleri: Gelişimleri, Sınırları, Çanak Çömlek Grupları Ve İlişkileri Çerçevesinde Değerlendirilmesi" başlıklı doktora tezimizde ele alınmıştır. Tez Çalışmamız Yüzüncü Yıl Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Biriminin 2010-SOB-D010 numaralı projesi ile desteklenmiştir. Müze çalışmalarımız için izin veren T.C. Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Müzeler Şubesi ve Diyarbakır Müzesi Müdürlüğü'ne, danışmanımız Prof. Dr. Aynur Özfirat'a ve yüzey araştırmaları malzemesini çalışmamıza izin vererek her konuda desteğini esirgemeyen değerli hocam Prof. Dr. Veli Sevin'e teşekkür etmek bizim için zevkli bir görevdir.

çanaklar, alçak (Res. 3: 12) veya uzun (Res. 3: 13-16) boyunlu yuvarlak gövdeli çömlekler ve düğme dip (Res. 3: 17-18; Res. 8) parçaları bulunmaktadır.

Dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı ve yuvarlak gövdeli çanakların (Res. 2, 3: 6-7; Res. 6) benzerlerine Yukarı ve Orta Dicle ile Orta Fırat Havzaları ve Habur Vadisi'ndeki pek çok merkezde rastlanır². Keskin omuzlu çanaklar da Yukarı ve Orta Dicle ile Orta Fırat Havzaları ve Harran Ovası'nda yoğun olarak bulunmuştur³.

Alçak boyunlu yuvarlak gövdeli bir çömlek (Res. 3: 12), dışa çekik ağız kenarlıdır ve benzerleri Yukarı ve Orta Dicle ile Orta Fırat Havzaları, Harran Ovası ve Yukarı Habur Vadisi'nde vardır⁴. Yüksek boyunlu yuvarlak gövdeli çömlekler Yukarı ve Dicle, Orta Fırat Havzaları ile Habur Vadisi'ndeki Yeni Assur tabakalarında oldukça yaygındır⁵.

Düğme dipler, Yukarı ve Orta Dicle Havzaları ile Yukarı Habur Vadisi'nde oldukça fazladır⁶ (Res. 8).

Yukarı Dicle Havzası'nda Yeni Assur dönemi çanak çömleklerine yaklaşıp iki bin kilometre karelik bir alanda rastlanmış oluşu büyük askeri ve idari merkezlerin yanında küçük tarımsal yerleşim birimlerinde de yaygın olarak kullanıldıklarına işaret etmektedir. Ayrıca Diyarbakır-Bismil yüzey

-
- 2 Kozbe – Köroğlu 2004: Şek. 22: 6, 7, Coşkun 2013: Lev. CXV: 2, CXXXIII: 8, Tekin 2004: Şek. 9: 2, Guarducci-Laneri 2010: Şek. 82. 5, 82. 6, Blaylock 1999: Şek. 5: 1, Müller 1999: Şek. 13:7, Jamieson 1999: Res. 1: 8, Eidem ve Ackermann 1999: Res. 8: 11, Oggiano 1999: Res. 5: 9, Curtis-Green 1997: Şek. 86, Lines 1954: Lev. XXXVII: 6, Green 1999: Res. 5: 5, Oates 1959: Lev. XXXVI: 35, Schmidt 1999: Şek. 5a:20-21, Reiche 1999: Res. 3: j, 5: m.
  - 3 Guarducci-Laneri 2010: Şek. 78, Coşkun 2013: Lev. CXVI: 1, 2, Blaylock 1999: Şek. 5: 5-8, Müller 1999: Şek. 21: 3, Lloyd-Gökçe 1953: Şekç 6: 21, Hausleiter 1999: Şek. 5: 17, 21, Oates 1959: Lev. XXXVI:35, Schmidt 1999: Şek. 5a: 33, Green 1999: Şek. 5: 14, Haller: 1954: Şek:6i.
  - 4 Guarducci-Laneri 2010: Şek. 141, Coşkun 2013: Lev. CXVII: 6, 7, CXXXVI: 2, 3, Kozbe 2010: Çiz.: 7, Müller 1999: Şek. 7: 7, 13: 17, 16: 15, 18: 14, 20: 10, Lloyd-Gökçe 1953: Şek. 6: 6, Şenyurt 1986: Lev. XXVII:105, Lines 1954: Lev. XXXVIII:6, Oates 1959: Lev. XXXVIII: 94, 95, Curtis-Green 1997: Şek: 93, Haller: 1954: Şek:62, Curtis 1989: Şek. 55, 56, Schmidt 1999: Şek. 5b:9-10, Anastasio 2010: Şek. 58: 4, 55: 12-5-9.
  - 5 Guarducci-Laneri 2010: Şek. 136, Coşkun 2013: Lev. CXVIII: 4, 6, CXXXVI: 5-9, Kozbe 2007: Çiz.: 4, Şenyurt 2006: Res. 3, 4, Karg 1999: Şek. 10: 10, Tekin 2004: Şek. 8: 2, Matney *et al.* 2007: Fig. 19/E9, Müller 1999: Şek. 13: 8, 16: 11, 8: 1, Blaylock 1999: Şek. 7: 7, Lines 1954: Lev. XXXVIII: 5, Oates 1959: Lev.XXXIX:107, Haller: 1954: Şek: 25 f, Curtis-Green 1997: Şek: 69, 70, Curtis 1989: Şek. 54, 63, Lumsden 1999: Res. 6: 29; 7: 36, Schmidt 1999: Şek. 5b: 19, 22, 26, Reiche 1999: Res. 10: f, Green 1999: Şek. 7: 5, Eidem ve Ackermann 1999: Res. 7: 13, Oggiano 1999: Res. 7: 11, Şenyurt 1986: Lev. XXII: 86, 88-89.
  - 6 Tekin 2003: 2: 4, 2004: Şek. 8: 4, 6, Coşkun 2013: Lev. CXXI: 16, 20, CXXXVII: 13, CXXI: 7, 9, Matney *et al.* 2007: Fig. 19/E9, Şenyurt 1988: Lev. IV: 1, 5, 12, Curtis-Green 1997: Şek: 78, Schmidt 1999: Şek. 5b:35-37.

araştırmasındaki Yeni Assur malzemesinin Dicle'nin güneyinde kuzeye oranla daha yaygın olduğu da söylenebilir. Bu durum Yeni Assur eyalet merkezi Tuşhan'ın Yukarı Dicle Bölgesi'ndeki lokalizasyonu ile ilişkilendirilebilir (Matney 2011: 452).

Diyarbakır Müzesi'nde ele aldığımız çanak çömleklerin hamurları kremden devetüyüne ve kahveye değişen renklerdedir. Çoğu kez hamurunun renğinde bazen de krem renkte astarlanmışlardır. Kum ve bitki katkıdırlar, çoğu orta derecede fırınlanmıştır, ender olarak iyi derecede fırınlanmış örnekler vardır. Hepsi çark yapımıdır. Kaplar bazen hafif ağızlıdır, bazense yüzeyleri işlenmeden bırakılmıştır. İçlerinde "Saray Malı" olarak adlandırılan örnek son derece kaliteli mal ve teknik özelliklere sahiptir. Bu kadeh ince kum katkılı ve iyi derecede fırınlanmıştır ve Yeni Assur çanak çömlek geleneğinde ender olarak görülen boya bezeme ile süslenmiştir (Res. 5: 3; Res. 18).

Çok farklı olmamakla birlikte söz konusu çanak çömlekler hamur ve astar renklerine göre, "kiremit-kahve" (Res. 4), "krem" (Res. 5) ve "krem astarlı" (Res. 5) olarak üç ayrı grupta değerlendirilmiştir. Her üç mal grubu da benzer yapım özelliklerine sahiptir ve formlar mal gruplarına göre değişiklik göstermez.

Dik ağızlı keskin kenarlı bir çanak basit ağız kenarlıdır ve iç yüzüne üç adet nokta oyulmuştur (Res. 5: 1; Res. 15, 16). Bu formun benzerleri Yukarı ve Orta Dicle Havzalarındaki merkezlerde bulunmuştur⁷. Açık ağızlı, basit ağız kenarlı omurgalı örnek düz diplidir (Res. 4: 1; Res. 9). Orta Assur döneminden itibaren sevilerek kullanılan bu çanaklar, boyutları küçülerek Yeni Assur döneminin sonuna kadar en sık karşılaşılan formlar olarak varlıklarını korumuşlardır (Rawson: 1954, 170). Omurgalı çanaklar Yukarı ve Orta Dicle Havzalarındaki ve Harran Ovası'ndaki Yeni Assur merkezlerinde yoğun olarak bulunmuştur⁸.

Çömlekler, dışa çekik ağız kenarlı, alçak boyunlu küresel (Res. 4: 5; Res. 13) ya da dışa çekik ağız kenarlı ince uzun gövdelidir (Res. 4: 6, 5: 5). İkinci gruptaki ince uzun iri depo kaplarının boyun ile gövdelerinin birleştiği yerde birer silmeye yer verilmiştir (Res. 4: 6, 5: 5; Res. 14, 19). Benzerleri Yukarı ve Orta Dicle Havzaları ile Yukarı Habur Vadisi'nde vardır⁹.

7 Guarducci-Laneri 2010: Şek. 41, Coşkun 2013: Lev. CLX, Curtis-Green 1997: Şek.49, 84, Curtis 1989: Şek. 22.

8 Coşkun 2013: Lev. CXIV, CXXXIII, Llod-Gökçe 1953: Çiz. 30, Curtis-Green 1997: Şek. 104, 108, Lines 1954: Lev. XXXVII: 2, Curtis 1989: Şek. 33.

9 Guarducci-Laneri 2010: Şek. 141, Coşkun 2013: Lev. CXVII, CXXXVI, Şenyurt 1986: Lev. XXVII: 105, Curtis-Green 1997: Şek. 93, Lines 1954: Lev. XXXVII: 6, Oates 1959: Lev. XXXVIII: 94, 95,

Kadehler, (Res. 4: 3-4, 5: 2-3; Res. 11, 12, 17) günlük kullanım kaplarına göre daha özenli işçilik gösterirler. Basit veya hafifçe dışa çekilmiş ağız kenarlı, yuvarlak gövdeli, yuvarlak ya da yüksek halka diplidirler. Yakın benzerlerini Yukarı ve Orta Dicle Havzaları ile Yukarı Habur Vadisi'nde izlemek mümkündür¹⁰. Birinin gövdesi yatay boya bantla bezenmiştir (Res. 5: 3; Res. 18).

Çömlekçikler, alçak (Res. 4: 2; Res. 10) ya da yüksek boyunlu (Res. 5: 4; Res. 20) olup dışa doğru çekilmiş ağız kenarlardır. Benzerlerine Yukarı Fırat Vadisi ile Orta Dicle Havzası'ndaki merkezlerde rastlanır¹¹.

Yukarıda ayrı ayrı ele aldığımız yüzey araştırması ve Diyarbakır Müzesi'ne satın alma yoluyla kazandırılmış seramikler, mal ve teknik olarak birbirleri ile yakın ilişki içindedir. Her iki buluntu grubu da Yukarı Dicle Havzası Orta Demir Çağ-Yeni Assur çanak çömlek geleneği ile birliktelik halindedir. Diyarbakır Müzesi'ndekiler içinde kaliteli mallar çoğunlukta iken yüzey araştırmasından bulunanlar birkaçı dışında daha çok günlük kullanıma yönelik bir görünüm sergilerler.

Diyarbakır Müzesi'nde geniş bir satın alma koleksiyonu ile temsil edilen Orta Demir Çağ-Yeni Assur Dönemi çanak çömlekler ile Diyarbakır-Bismil yüzey araştırmasında bulunanlar Kuzey Suriye, Kuzey Irak ve Güneydoğu Anadolu Yeni Assur merkezleri çanak çömlek geleneği ile bütünlük içindedirler (Anastasio 2010, Hausleiter 2010). Satın alma eserlerin çıkış yerleri her ne kadar belirsiz olsa da söz konusu malzemenin Güneydoğu Anadolu ve hatta Yukarı Dicle Havzası kökenli olabileceğini söylemek yerleşim dokusundaki yoğunluk göz önüne alındığında yanlış olmayacaktır. Eserlerin mal kalitesi ve sağlam durumda ele geçirilmiş olmaları, kaçak yollardan yapılan mezar kazılarıyla ilgili olabileceklerini düşündürür.

Arş. Gör. Dr. Nilgün Coşkun
Yüzüncü Yıl Üniversitesi
Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü
Kampüs 65080
Van / Türkiye
nilguncoskun@yahoo.com

Haller 1954: Şek. 62.

10 Tekin 2009: Şek. 12: 1, 3, Coşkun 2013: Lev. CXX, Şenyurt 1988: Lev. I: 1, Haller 1954: Şek. 5-11, Lines 1954: Lev. XXXVIII: 3.

11 Blaylock 1999: Fig. 10: 15, Oates 1959: Lev. XXXVI: 43, Rawson: 1954: Lev. XLII: 1.

A Group of Neo-Assyrian Pottery at Diyarbakır Museum

Presence of Neo-Assyrians in Southeast Anatolia was little known until the excavations at Üçtepe and Girnevaz in the early 1990s. Salvage projects within the Southeast Anatolia Project (GAP) have provided new evidence regarding the overall view of the region during the Middle Iron Age with increasing excavations particularly in the Upper Tigris basin.

Pottery from not only large Neo-Assyrian settlements such as Tille, Girnevaz, Üçtepe and Ziyarettepe but also small rural settlements such as Kavuşan, Hakemi Use, Gre Dimse, Harabe Bezikan, Salat Tepe, Aşağı Salat and Hirbemerdon reveals information on the settlement pattern of the Neo-Assyrian Kingdom especially in the Upper Tigris basin. With increasing evidence it became necessary to investigate into the transition from the Middle Assyrian to the Neo-Assyrian period, impact on the socio-cultural structure by the new ethnic chaos that emerged with the Aramaic migrations, emergence process of horizontal grooved pottery of East Anatolian origin, and continuity or interruptions.

However, Neo-Assyrian pottery uncovered has not been published entirely other than annual excavation reports and some articles covering particularly Tille and partially Lidar excavations. On the other hand, the northern expansion and distribution of the pottery culture to the south of the Southeast Taurus Mountains has been already established. The area extends to the Euphrates to the west and to Batman River to the east.

In addition to the Middle Iron Age pottery uncovered, the museums have acquired Neo-Assyrian pottery collected in the course of surveys or through purchase. This article presents a group of Neo-Assyrian pottery purchased by Diyarbakır Museum in connection with examples collected by Prof. Dr. Veli Sevin during his surveys in Diyarbakır-Bismil from 1986 to 1992.

Both pottery groups are alike with respect to wares and technique and are parallel with the Middle Iron Age – Neo-Assyrian pottery of Upper Tigris basin.

Both the purchased group and those collected during surveys in Diyarbakır-Bismil are in the pottery tradition of Neo-Assyrian centres in North Syria, North Iraq and Southeast Anatolia.

Although the provenance of the wares purchased is not known, it will be plausible to say that they originated from Southeast Anatolia, and even Upper Tigris basin based on the dense settlement pattern in the region.

Kaynakça

- Anastasio, S.
2010 *Atlas of the Assyrian Pottery of The Iron Age* (Subartu XXIV), Brepols.
- Blaylock, S.
1999 “Iron Age Pottery from Tille Höyük, South-Eastern Turkey”, A. Hausleiter (ed.) *Iron Age Pottery in Northern Mesopotamia, Northern Syria and South-Eastern Anatolia*, Münster: 263-286.
- Coşkun, N.
2013 *Güneydoğu Anadolu Bölgesi Orta Demir Çağ Çanak Çömlek Kültür Bölgeleri: Gelişimleri, Sınırları, Çanak Çömlek Grupları Ve İlişkileri Çerçevesinde Değerlendirilmesi*, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2013, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Van.
- Coşkun Köse, N.
2005 *Diyarbakır-Bismil Yüzey Araştırmasında (Dicle'nin Güneyi) Saptanmış Yerleşimlerin Çanak Çömlek Malzemesinin Değerlendirilmesi*, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2013, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Van.
- Curtis, J.
1989 *Excavations at Qasrij Cliff and Khirbet Qasrij* (British Museum Western Asiatic Excavations, 1), London.
- Curtis, J. – A. Green
1997 *Excavations at Khirbet Khatuniyeh, Saddam Dam Report II*, London.
- Eidem, J. – R. Ackermann
1999 “The Iron Age Ceramics from Tell Jurn Kabir”, A. Hausleiter – A. Reiche (eds.) *Alttertumskunde des Vorderen Orients Archäologische Studien zur Kultur und Geschichte des Alten Orients*, Band 10, Münster: 309-324.
- Erkanal, H.
1984 “1982 Girnevaz Kazıları”, *Kazı Sonuçları Toplantısı*, V: 131-137.
- French, D.
1988 “1986 Tille Arkeoloji Kazısı”, *Kazı Sonuçları Toplantısı*, IX-1: 335-344.
- Gökçe, B.
2005 *Diyarbakır-Bismil Yüzey Araştırmasında (Dicle'nin Kuzeyi) Saptanmış Yerleşimlerin Çanak Çömlek Malzemesinin Değerlendirilmesi*, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2013, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Van.
- Guarducci, G. – N. Laneri
2010 “Hirnebedon Tepe During the Iron Age Period: A Case Study in the Upper Tigris River Region”, *Anatolica*, XXXVI: 17-65.
- Green, A.
1999 “The Ninevite Countryside. Post and Places of the Eski-Mosul Region in the Neo-Assyrian and Post-Assyrian Periods”, A. Hausleiter – A. Reiche (eds.) *Alttertumskunde des Vorderen Orients Archäologische*

- Studien zur Kultur und Geschichte des Alten Orients*, Band 10, Münster: 91-126.
- Haller, A.
1954 *Die Gräber und Gräfte von Assur*, Berlin.
- Hausleiter, A.
1999 “Neo-Assyrian Pottery from Kalhu/Nimrud-with special reference to the Polish excavations in the “Central Building” (1974-76)”, A. Hausleiter – A. Reiche (eds.) *Altertumskunde des Vorderen Orients Archäologische Studien zur Kultur und Geschichte des Alten Orients*, Band 10, Münster: 17-60.
- 2010 *Neuassyrische Keramik im Kerngebiet Assyriens*, Wiesbaden.
- Jamieson, A. S.
1999 “Neo-Assyrian Pottery from Tell Ahmar”, A. Hausleiter – A. Reiche (eds.) *Altertumskunde des Vorderen Orients Archäologische Studien zur Kultur und Geschichte des Alten Orients*, Band 10, ed. A. Hausleiter ve A. Reiche, Münster: 287-308.
- Karg, N.
1999 “Gre Dimse 1998: Başlangıç Raporu”, N. Tuna – J. Öztürk (eds.) *İlisu ve Karkamış Baraj Gölleri Altında Kalacak Arkeolojik ve Kültür Varlıklarını Kurtarma Projesi 1998 Yılı Çalışmaları*, Ankara: 237-270.
- 2002 “2000 Yılı, Gre Dimse (İlisu) Kazı Çalışmaları”, *İlisu ve Karkamış Baraj Gölleri Altında Kalacak Arkeolojik ve Kültür Varlıklarını Kurtarma Projesi 2000 Yılı Çalışmaları*, ed. N. Tuna-J. Velibeyoğlu, Ankara: 699-738.
- Kozbe, G.
2006 “Çanak Çömlek Gelenekleri Işığında Geç Tunç Çağı Sonundan Geç Demir Çağı Sonuna Dek Yukarı Dicle Bölgesi’ndeki Assur Varlığı”, *Hayat Erkanal’a Armağan: Kültürlerin Yansıması*, İstanbul: 496-509.
- 2007 “Kavuşan Höyük 2005 Yılı Kazısı”, *Kazı Sonuçları Toplantısı*, XXVIII-1, Ankara: 573-588.
- 2010 “Kavuşan Höyük Kazısı 2008”, *Kazı Sonuçları Toplantısı*, XXXI-4, Ankara: 173-196.
- Kozbe, G. – Köroğlu, K.
2004 “Kavuşan Höyük 2002 Yılı Kazısı”, *Kazı Sonuçları Toplantısı*, XXV-1, Ankara: 279-288.
- Kozbe, G. – İ. Öğütle – S. İşler
2009 “Kavuşan Höyük 2007”, *Kazı Sonuçları Toplantısı*, XXX-2, Ankara: 199-216.
- Köroğlu, K.
1998 Üçtepe I, Ankara.
- 2002 “Demir Çağı’nda Yukarı Dicle Bölgesi”, *Anadolu Araştırmaları*, XVI; İstanbul: 449-475.

- Lines, J.
1954 "Late Assyrian Pottery from Nimrud", *Iraq*, 16-2: 164-167.
- Lloyd, S. – N. Gökçe
1953 "Sultantepe: Anglo-Turkish Joint Excavations, 1952", *Anatolian Studies*, 3: 27-47.
- Lumsden, S.
1999 "Neo-Assyrian Pottery from Nineveh", A. Hausleiter – A. Reiche *Altertumskunde des Vorderen Orients Archäologische Studien zur Kultur und Geschichte des Alten Orients*, Band 10, Münster: 3-15.
- Matney, T.
2011 "The Iron Age of Southeastern Anatolia", S. R. Steadman – G. McMahon (eds), *The Oxford Handbook of Ancient Anatolia 10.000-323 B.C.E*, New York: 443-464.
- Matney, T. – M. Roaf – J. MacMgGinnes – H. McDonald
2004 "Ziyaret Tepe Kazıları 2001", N. Tuna – J. Greenhalg – J. Velibeyoğlu (eds.), *İlisu ve Karkamış Baraj Gölleri Altında Kalacak Arkeolojik ve Kültür Varlıklarını Kurtarma Projesi 2001 Yılı Çalışmaları*, Ankara: 387-425.
- Matney, T.– L. Rainville – K. Köroğlu – D. Wicke – J. MacMgGinnes
2007 "Report on Excavations at Ziyaret Tepe, 2006 Seasons", *Anatolica*, XXXIII, 2007: 23-74.
- Müller, U.
1999 "Die eisenzeitliche Keramik des Lidar Höyük", A. Hausleiter – A. Reiche (eds.), *Iron Age Pottery in Northern Mesopotamia, Northern Syria and South-Eastern Anatolia*, Münster: 405-433.
- Oates, J.
1959 "Late Assyrian Pottery from Fort Shalmaneser" *Iraq*, XXI-2: 130-146.
- Oggiano, I.
1999 "Cataloguistics: The Experience at Tell Afis, Syria", A. Hausleiter – A. Reiche (eds), *Altertumskunde des Vorderen Orients Archäologische Studien zur Kultur Und Geschichte des Alten Orients*, Band 10, Münster: 377-402.
- Ökse, T. – A. Görmüş
Baskıda "Demir Çağında Salat Tepe", *Veli Sevin'e Armağan Kitabı*.
- Rawson, P. S.
1954 "Palace Ware from Nimrud Technical Observations on Selected Examples", *Iraq*, 16-2: 168-172.
- Reiche, A.
1999 "Iron Age Pottery from Tell Rad Shaqrah (North-East Syria)", *Altertumskunde des Vorderen Orients Archäologische Studien zur Kultur und Geschichte des Alten Orients*, Band 10, ed. A. Hausleiter ve A. Reiche, Münster: 231-259.

- Schmidt, C.
1999 “Die Keramik der Areale A-F in Kar-Tukulti-Ninurta”, A. Hausleiter – A. Reiche (eds), *Altertumskunde des Vorderen Orients Archäologische Studien zur Kultur und Geschichte des Alten Orients*, Band 10, Münster: 61-90.
- Sevin, V.
1994 “1990 Yılı Diyarbakır Üçtepe Höyüğü Kazıları”, *Kazı Sonuçları Toplantısı*, XV-1: 399-417.
- Şenyurt, Y.
1986 “Çok Renkli Geç Assur Devri Seramiği”, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1986 (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara.
- Şenyurt, Y.
1988 “Girnevez Kazıları Işığında Geç Assur Devri Dügme Dipli Vazoları”, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, XXXII-1/2, Ankara: 281-291.
- Şenyurt, Y.
2006 “Aşağı Salat Tepe’den Bir Yeni Assur Mezarı (M-29)”, *Hayat Erkanal’a Armağan Kültürlerin Yansıması*, İstanbul: 697-704.
- Tekin, H.
2003 “Hakemi Use 2001 Kazısı”, *Kazı Sonuçları Toplantısı*, XXIV-1, Ankara: 59-71.
- 2004 “Hakemi Use 2001 Yılı Kazısı İlk Sonuçlar” 2001”, N. Tuna – J. Greenhalg – J. Velibeyoğlu (eds.), *Ilisu ve Karkamış Baraj Gölleri Altında Kalacak Arkeolojik ve Kültür Varlıklarını Kurtarma Projesi 2001 Yılı Çalışmaları*, Ankara: 425-449.
- 2009 “Hakemi Use 2008 Yılı Kazılarında Keşfedilen Geç Assur Dönemi Mezarları”, *Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 26-2, Ankara: 193-211.
- Tekinalp, V. – A. O. Alp
1999 “Harabe Bezikan Höyük: 1998 Araştırması”, N. Tuna – J. Öztürk (eds.), *Ilisu ve Karkamış Baraj Gölleri Altında Kalacak Arkeolojik ve Kültür Varlıklarını Kurtarma Projesi 1998 Yılı Çalışmaları*, Ankara: 215-228.

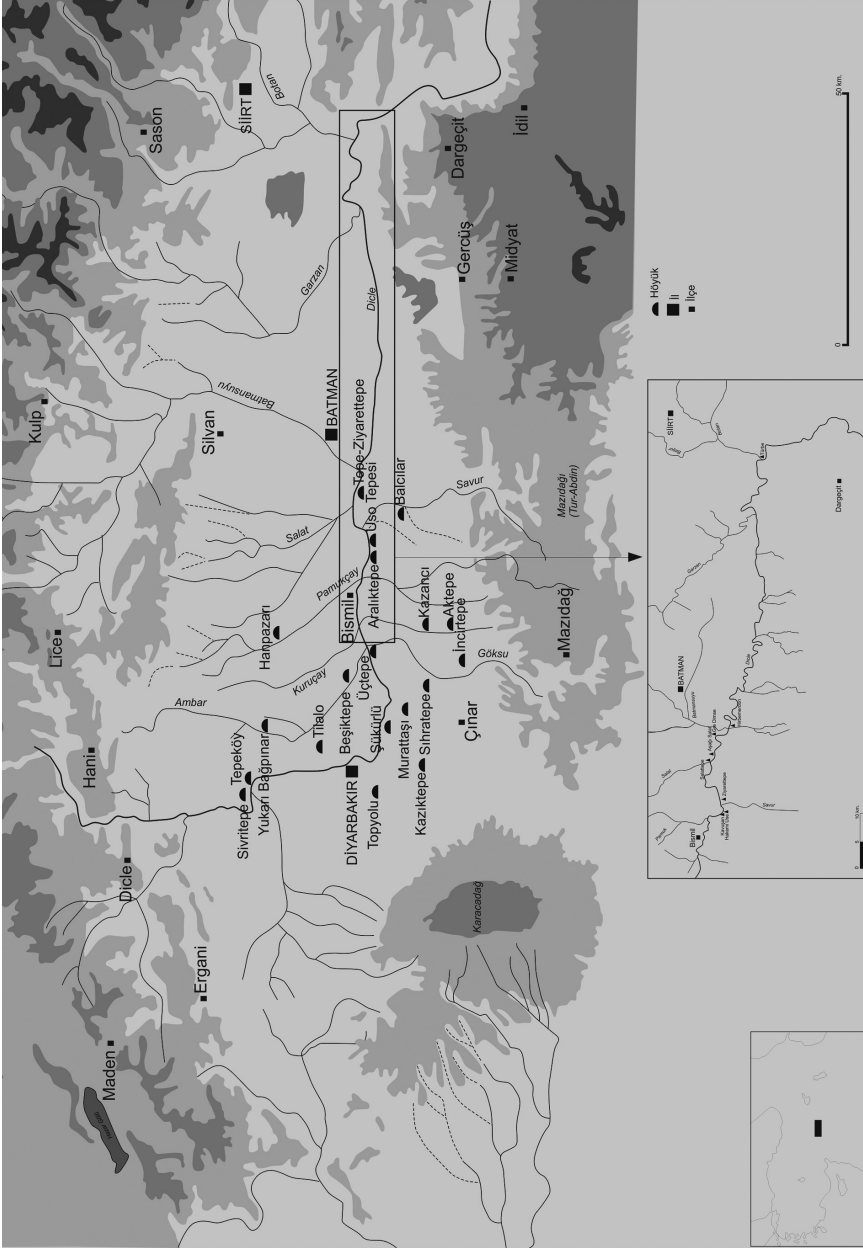

Fig. 1 Yukarı Dicle Havzası Orta Demir Çağ Merkezleri

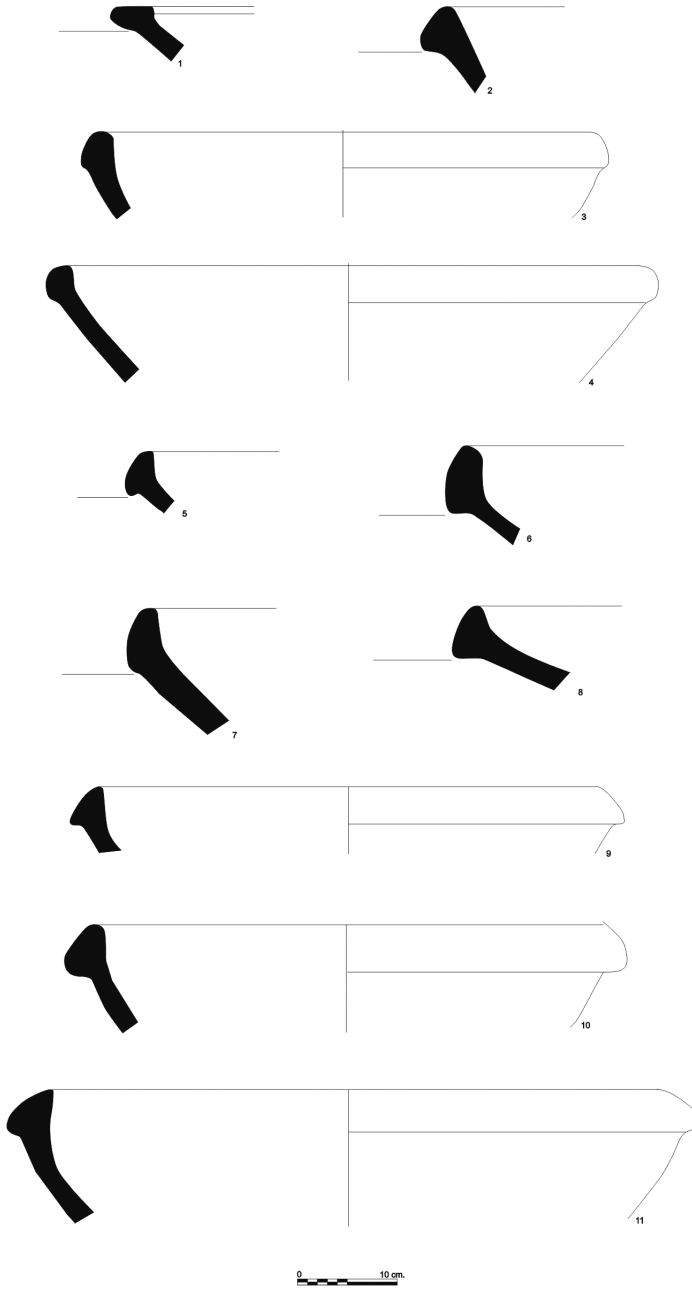

Fig. 2 Diyarbakir-Bismil yüzey araştırmasında ele geçen krem mallar.

Fig. 2

- 1- Kazaktepe Höyük. Çanak. Devetüyü (7.5 YR 6/6) hamurlu, hamurunun renginde astarlı, orta kum-bitki katkılı, orta pişirilmiş, çark yapımı. (Coşkun Köse 2005: Lev. XLVIII: 4)
- 2- Aralıktepe Höyüğü. Çanak. Ağız çap 22 cm, açık kahve (5 YR 6/6) hamurlu, hamurunun renginde astarlı, orta kum-bitki katkılı, orta pişirilmiş, çark yapımı. (Coşkun Köse 2005: Lev. XLVIII: 5)
- 3- Kazancı Höyük. Çanak. Krem (7.5 YR 7/4) hamurlu, hamurunun renginde astarlı, ince kum-bitki katkılı, kötü pişirilmiş, çark yapımı. (Coşkun Köse 2005: Lev. XLVIII: 6)
- 4- Kazancı Höyük. Çanak. Ağız çap 34 cm, krem (7.5 YR 7/4) hamurlu, hamurunun renginde astarlı, ince kum-bitki katkılı, iyi pişirilmiş, çark yapımı. (Coşkun Köse 2005: Lev. XLVIII: 7)
- 5- Şükürlü Höyüğü. Çanak. Açık kahve (5 YR 6/4) hamurlu, hamurunun renginde astarlı, ince kum-bitki katkılı, iyi pişirilmiş, çark yapımı. (Coşkun Köse 2005: Lev. XLVIII: 8)
- 6- Kazancı Höyük. Çanak. Krem (7.5 YR 7/4) hamurlu, hamurunun renginde astarlı, ince kum-bitki katkılı, iyi pişirilmiş, çark yapımı. (Coşkun Köse 2005: Lev. XLVIII: 9)
- 7- Balçılar Höyük. Çanak. Açık kahve (5 YR 6/4) hamurlu, hamurunun renginde astarlı, ince kum-bitki katkılı, iyi pişirilmiş, çark yapımı. (Coşkun Köse 2005: Lev. XLVIII: 10)
- 8- Kazancı Höyük. Çanak. Krem (7.5 YR 7/4) hamurlu, hamurunun renginde astarlı, ince kum-bitki katkılı, iyi pişirilmiş, çark yapımı. (Coşkun Köse 2005: Lev. XLVIII: 11)
- 9- Murattaşı Höyüğü. Çanak. Ağız çap 21 cm, açık kahve (7.5 YR 6/4) hamurlu, hamurunun renginde astarlı, ince kum-bitki katkılı, iyi pişirilmiş, çark yapımı. (Coşkun Köse 2005: Lev. XLVIII: 12)
- 10- Aralıktepe Höyüğü. Çanak. Ağız çap 24 cm, krem (7.5 YR 7/4) hamurlu, hamurunun renginde astarlı, ince kum-bitki katkılı, iyi pişirilmiş, çark yapımı. (Coşkun Köse 2005: Lev. XLVIII: 13)
- 11- İncirtepe Höyüğü. Çanak. Ağız çap 28 cm, krem (5 YR 7/4) hamurlu, hamurunun renginde astarlı, ince kum-bitki katkılı, iyi pişirilmiş, çark yapımı. (Coşkun Köse 2005: Lev. XLVIII: 14)

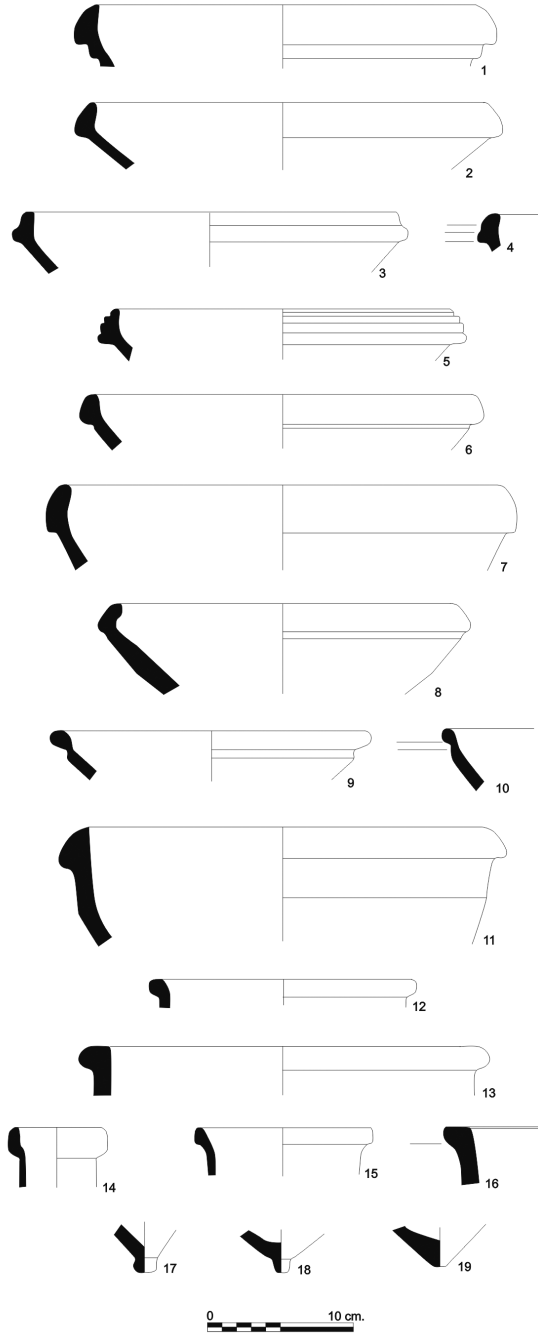
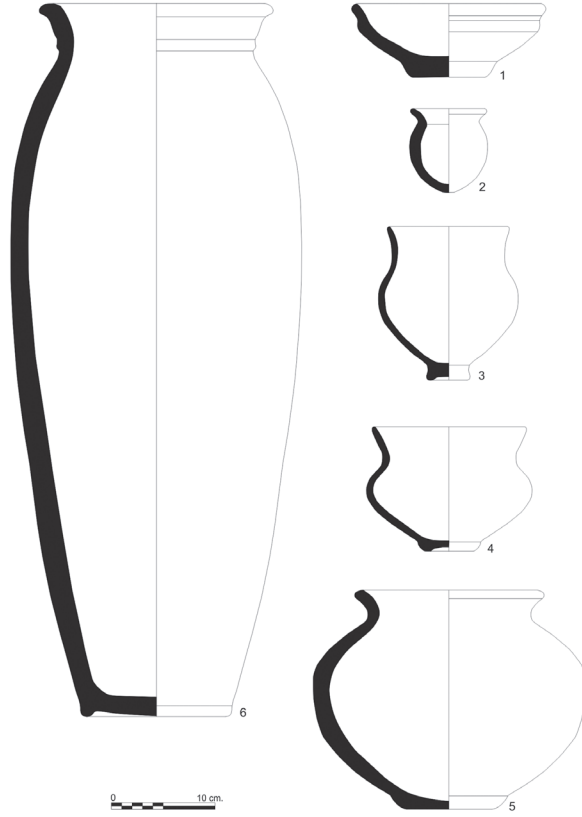

Fig. 3 Diyarbakır- Bismil yüzey araştırmasında ele geçen krem mallar.

Fig. 3

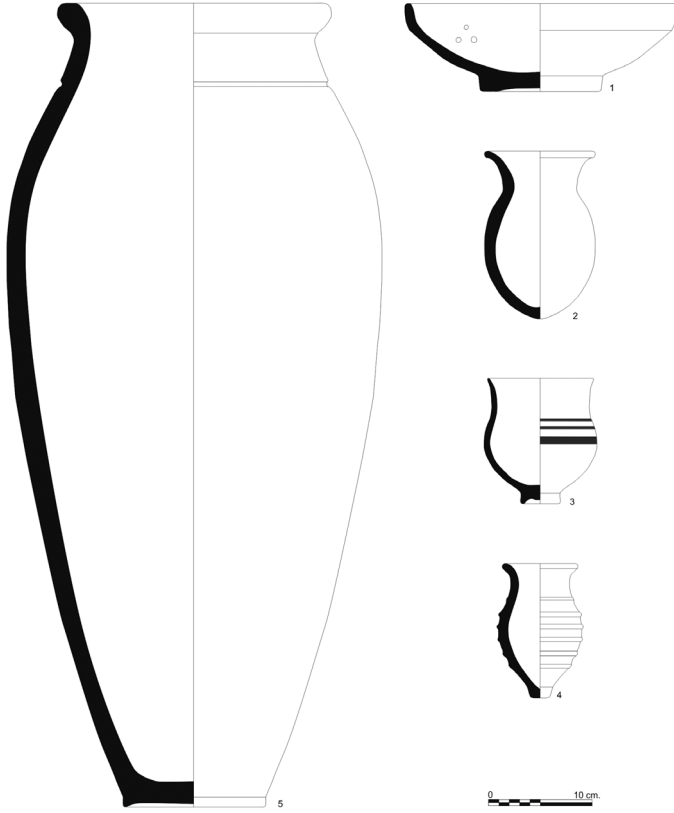
- 1- Kazancı Höyük. Çanak. Ağız çap 28 cm, açık kahve (5 YR 6/6) hamurlu, hamurunun renginde astarlı, orta kum-bitki katkılı, orta pişirilmiş, çark yapımı. (Coşkun Köse 2005: Lev. XLIX: 1)
- 2- Aralıktepe Höyüğü. Çanak. Ağız çap 28 cm, krem (7.5 YR 7/4) hamurlu, hamurunun renginde astarlı, orta kum-bitki katkılı, kötü pişirilmiş, çark yapımı. (Coşkun Köse 2005: Lev. XLIX: 2)
- 3- Tepe-Ziyarettepe Höyüğü. Çanak. Ağız çap 27 cm, açık kahve (5 YR 6/4) hamurlu, hamurunun renginde astarlı, ince kum-bitki katkılı, kötü pişirilmiş, çark yapımı. (Coşkun Köse 2005: Lev. XLIX: 3)
- 4- Aralıktepe Höyüğü. Çanak. Krem (7.5 YR 7/4) hamurlu, hamurunun renginde astarlı, ince kum-bitki katkılı, iyi pişirilmiş, çark yapımı. (Coşkun Köse 2005: Lev. XLIX: 4)
- 5- Aralıktepe Höyüğü. Çanak. Ağız çap 24 cm, açık kahve (5 YR 6/4) hamurlu, hamurunun renginde astarlı, orta kum-bitki katkılı, orta pişirilmiş, çark yapımı. (Coşkun Köse 2005: Lev. XLIX: 5)
- 6- Şükürlü Höyüğü. Çanak. Ağız çap 28 cm, krem (5 YR 7/3) hamurlu, hamurunun renginde astarlı, ince kum-bitki katkılı, iyi pişirilmiş, çark yapımı. (Coşkun Köse 2005: Lev. XLIX: 6)
- 7- Aralıktepe Höyüğü. Çanak. Ağız çap 32 cm, krem (7.5 YR 7/4) hamurlu, hamurunun renginde astarlı, orta kum-bitki katkılı, orta pişirilmiş, çark yapımı. (Coşkun Köse 2005: Lev. XLIX: 7)
- 8- Şükürlü Höyüğü. Çanak. Ağız çap 24 cm, krem (7.5 YR 7/4) hamurlu, hamurunun renginde astarlı, orta kum-bitki katkılı, kötü pişirilmiş, çark yapımı. (Coşkun Köse 2005: Lev. XLIX: 8)
- 9- Sıhratepe Höyüğü. Çanak. Devetüyü (7.5 YR 6/6) hamurlu, hamurunun renginde astarlı, pişme nedeniyle içte kiremite değin renk değişimi var, orta kum-bitki katkılı, kötü pişirilmiş, çark yapımı. (Coşkun Köse 2005: Lev. XLIX: 9)
- 10- Aralıktepe Höyüğü. Çanak. Ağız çap 22 cm, krem (7.5 YR 7/4) hamurlu, hamurunun renginde astarlı, ince kum-az bitki katkılı, iyi pişirilmiş, çark yapımı. (Coşkun Köse 2005: Lev. XLIX: 10)
- 11- İncirtepe Höyüğü. Çanak. Ağız çap 29 cm, açık kahve (5 YR 6/4) hamurlu, hamurunun renginde astarlı, ince kum-bitki katkılı, iyi pişirilmiş, çark yapımı. (Coşkun Köse 2005: Lev. L: 1)
- 12- Topyolu Höyüğü. Çömlek. Ağız çap 18 cm, açık kahve (5 YR 6/6) hamurlu, hamurunun renginde astarlı, orta kum-bitki katkılı, kötü pişirilmiş, çark yapımı. (Coşkun Köse 2005: Lev. L: 2)
- 13- Aktepe Höyüğü. Çömlek. Ağız çap 24 cm, devetüyü (7.5 YR 6/6) hamurlu, hamurunun renginde astarlı, orta kum-bitki katkılı, kötü pişirilmiş, çark yapımı. (Coşkun Köse 2005: Lev. L: 3)
- 14- Aralıktepe Höyüğü. Çömlek. Ağız çap 6 cm, açık kahve (5 YR 6/6) hamurlu, hamurunun renginde astarlı, orta kum-bitki katkılı, orta pişirilmiş, çark yapımı. (Coşkun Köse 2005: Lev. L: 4)
- 15- Topyolu Höyüğü. Çömlek. Ağız çap 12 cm, açık kahve (5 YR 6/6) hamurlu, hamurunun renginde astarlı, orta kum-bitki katkılı, iyi pişirilmiş, çark yapımı. (Coşkun Köse 2005: Lev. L: 5)
- 16- Kazıktepe Höyüğü. Çömlek. Açık kahve (5 YR 6/6) hamurlu, hamurunun renginde astarlı, orta kum-bitki katkılı, orta pişirilmiş, çark yapımı. (Coşkun Köse 2005: Lev. L: 6)
- 17- Usotepesi Höyüğü. Dip. Çap 1,5 cm, krem (7.5 YR 7/4) hamurlu, hamurunun renginde astarlı, ince kum katkılı, iyi pişirilmiş, çark yapımı. (Coşkun Köse 2005: Lev. L: 7)
- 18- Tepe-Ziyarettepe Höyüğü. Dip. Çap 1 cm, açık kahve (5 YR 6/6) hamurlu, hamurunun renginde astarlı, ince kum katkılı, iyi pişirilmiş, çark yapımı. (Coşkun Köse 2005: Lev. L: 8)
- 19- Murattaşı Höyük. Dip. Çap 2 cm, krem (7.5 YR 7/2) hamurlu, hamurunun renginde astarlı, ince kum katkılı, iyi pişirilmiş, çark yapımı. (Coşkun Köse 2005: Lev. L: 9)

Figür 4 Diyarbakır Müzesi'nde bulunan kiremit-kahve mallar.

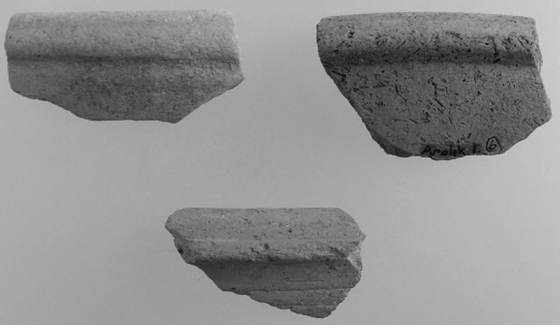
- 1- Diyarbakır Müzesi. Çanak. Ağız çapı 12,5 cm, dip çapı 5 cm, yükseklik 5 cm, açık kahve (7.5 YR 6/6) hamurlu, hamurunun renginde astarlı, pişme nedeniyle ağız kenarında siyah alaca var, orta kum ve bitki katkılı, orta pişirilmiş, çark yapımı. Env. No: 33/23/07
- 2- Diyarbakır Müzesi. Çömlekçik. Ağız çapı 4,5 cm, dip çapı 0,8 cm, yükseklik 5,7 cm, kahve (10 YR 5/6) hamurlu, hamurunun renginde astarlı, pişme nedeniyle dışında siyah alaca var, ince kum ve bitki katkılı, orta pişirilmiş, el yapımı. Env. No: 1/8/95
- 3- Diyarbakır Müzesi. Kadeh. Ağız çapı 8 cm, dip çapı 2,5 cm, yükseklik 10,5 cm, açık kahve (7.5 YR 6/6) hamurlu, hamurunun renginde astarlı, orta kum ve az bitki katkılı, iyi pişirilmiş, çark yapımı. Env. No: 8/1/98
- 4- Diyarbakır Müzesi. Kadeh. Ağız çapı 10 cm, dip çapı 3,3 cm, yükseklik 8,5 cm, açık kahve (7.5 YR 6/8) hamurlu, hamurunun renginde astarlı, orta kum ve az bitki katkılı, iyi pişirilmiş, çark yapımı. Env. No: 33/20/07
- 5- Diyarbakır Müzesi. Çömlek. Ağız çapı 12 cm, dip çapı 5 cm, yükseklik 15 cm, açık kahve (7.5 YR 6/6) hamurlu, hamurunun renginde astarlı, orta kum katkılı, orta pişirilmiş, çark yapımı. Env. No: 13/329/92
- 6- Diyarbakır Müzesi. Çömlek. Ağız çapı 14 cm, dip çapı 6,5 cm, yükseklik 49 cm, açık kahve (7.5 YR 6/8) hamurlu, hamurunun renginde astarlı, orta kum-bol bitki katkılı, orta pişirilmiş, dışı hafif açkılı, çark yapımı. Env. No:6/1/98

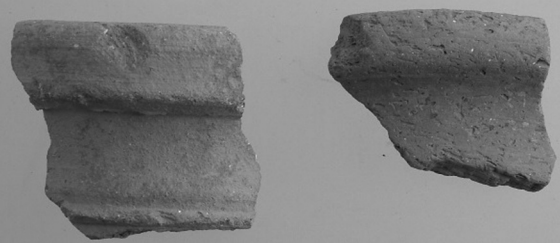

Figür 5 Diyarbakır Müzesi'nde bulunan kkrem ve krem astarlı mallar.

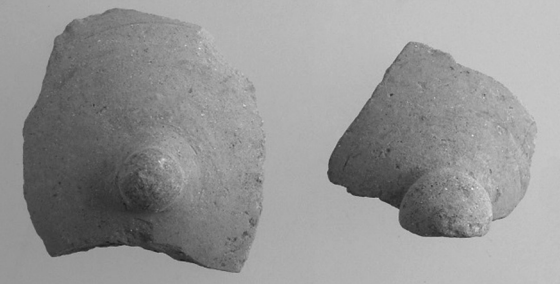
- 1- Diyarbakır Müzesi. Çanak. Ağız çapı 18 cm, dip çapı 7 cm, yükseklik 6 cm, açık yeşil (5 R 8/4) hamurlu, hamurunun renginde astarlı, orta kum ve bitki katkılı, iyi pişirilmiş, çark yapımı. Env. No: 33/24/07
- 2- Diyarbakır Müzesi. Kadeh. Ağız çapı 7 cm, dip çapı 1 cm, yükseklik 11,5 cm, krem (10 YR 7/3) hamurlu, hamurunun renginde astarlı, ince kum katkılı, iyi pişirilmiş, hafif açkılı, çark yapımı. Env. No: 1/7/95
- 3- Diyarbakır Müzesi. Kadeh. Ağız çapı 7 cm, dip çapı 2,5 cm, yükseklik 8,5 cm, krem (10 YR 7/3) hamurlu, hamurunun renginde astarlı, ince kum ve bitki katkılı, iyi pişirilmiş, hafif açkılı, çark yapımı, kahve (5 YR 5/4) boya bezemeli . Env. No: 33/21/07
- 4- Diyarbakır Müzesi. Çömlek. Ağız çapı 7 cm, dip çapı 9,5 cm, yükseklik 21 cm, krem (7.5 YR 7/4) hamurlu, hamurunun renginde astarlı, orta kum ve bitki katkılı, orta pişirilmiş, dışı hafif açkılı, çark yapımı. Env. No: 26/01/09
- 5- Diyarbakır Müzesi. Çömlekçik. Ağız çapı 4,8 cm, dip çapı 1,4 cm, yükseklik 9,5 cm, açık kahve (10 YR 6/4) hamurlu, açık yeşil (2.5 Y 7/3) astarlı, orta kum ve bitki katkılı, orta pişirilmiş, dışı hafif açkılı, çark yapımı. Env. No: 802

Figür 6
Diyarbakır-Bismil yüzey
araştırmasında ele
geçen çanaklar.

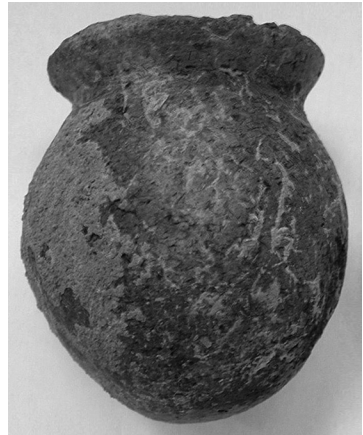
Figür 7
Diyarbakır-Bismil
yüzey araştırmasında
ele geçen çömlekler.

Figür 8
Diyarbakır-Bismil
yüzey araştırmasında
ele geçen düğme dipler.

Figür 9
Diyarbakır Müzesi 33/23/07
envanter numaralı çanak.

Figür 10
Diyarbakır Müzesi 1/8/95
envanter numaralı çömlekçik.

Fig. 11 Diyarbakır Müzesi 8/1/98 envanter numaralı kadeh.

Fig. 12 Diyarbakır Müzesi 33/20/07 envanter numaralı kadeh.

Fig. 13 Diyarbakır Müzesi 13/329/92 envanter numaralı çömlek.

Fig. 14 Diyarbakır Müzesi 6/1/98 envanter numaralı çömlek.

Fig. 15 Diyarbakır Müzesi 33/24/07 envanter numaralı çanak.

Fig. 16 Diyarbakır Müzesi 33/24/07 envanter numaralı çanak.

Fig. 17 Diyarbakır Müzesi 1/7/95
envanter numaralı kadeh.

Fig. 18 Diyarbakır Müzesi 33/21/07
envanter numaralı kadeh.

Fig. 19 Diyarbakır Müzesi
6/2/98 envanter
numaralı çömlek.

Fig. 20 Diyarbakır Müzesi 802
envanter numaralı
çömlekçik.